

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทรัพยากรน้ำถือเป็นปัจจัยพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนทุกระดับ นับตั้งแต่ชุมชนขนาดเล็กในท้องถิ่นจนไปถึงระดับประเทศ น้ำจึงเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุดของคนเรา การพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม และการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการทำให้เกิดความต้องการน้ำมากขึ้นเป็นเงาตามตัวและยังมีการใช้น้ำเพื่อประโยชน์ด้านอื่นๆ นอกเหนือจากการเกษตรกรรมมากขึ้น เช่น น้ำเพื่อเมือง เพื่อการผลิตกระแสไฟฟ้า สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และสนามกอล์ฟ เป็นต้น เมื่อมีความต้องการใช้ทรัพยากรน้ำเพื่อตอบสนองความต้องการเป้าหมายที่แตกต่างกันได้สะท้อนถึงวิถีคิดการจัดการน้ำที่แตกต่างกันของกลุ่มคนต่างๆ ในสังคมด้วย ทำให้มุมมองคุณค่าของทรัพยากรน้ำ ต่อวิถีชีวิต สิทธิการใช้ทรัพยากรน้ำ ตลอดจนความเป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรน้ำ การที่มีความต้องการและมุมมองที่มีลักษณะหลากหลาย ต่างล้วนสร้างความกดดันในการใช้น้ำให้มากยิ่งขึ้น จึงเป็นการยากต่อการหลีกเลี่ยงสภาวะความขัดแย้งในเรื่องการแย่งชิงน้ำและนับวันจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น เนื่องจากมีความต้องการน้ำมากเกินไปกว่าความสมดุลของธรรมชาติที่จะให้ได้

สาเหตุส่วนหนึ่งของความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรน้ำ มาจากความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับความหมายของทรัพยากรธรรมชาติและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรที่ยังผูกติดอยู่กับพื้นที่และชนิดของทรัพยากร ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญเฉพาะกับสิทธิของรัฐ (state property) และสิทธิของเอกชน (private property) ถ้าพิจารณาในมิติทางสังคมแล้วได้สะท้อนถึงข้อจำกัดบางประการเกี่ยวกับความเข้าใจ ความความเข้าใจ การเข้าถึงทรัพยากร เพราะต่างก็มองสิทธิเชิงเดี่ยว (Linear Concept of Rights) เช่นเดียวกัน นั่นคือการเชื่อมโยงสิทธิให้ผูกติดกับหน่วยใดหน่วยหนึ่งในการจัดการทรัพยากร ไม่ว่าหน่วยนั้นจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชนหรือชุมชนก็ตาม แต่จะผูกขาดอยู่กับหน่วยเดียวที่มีสิทธิในพื้นที่แห่งหนึ่ง หรือในทรัพยากรชนิดหนึ่งเท่านั้น ซึ่งเป็นลักษณะของสิทธิแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาด (Exclusive Right)

สถานการณ์ความขัดแย้งในการใช้น้ำเริ่มเกิดปัญหา นับตั้งแต่หน่วยงานของรัฐได้มีการจัดการลุ่มน้ำตั้งแต่ พ.ศ. 2496 โดยเริ่มมีการจัดตั้งสถานีปรับปรุงต้นน้ำลำธารในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายใต้แผนงานของกรมป่าไม้ มียุทธศาสตร์ที่สำคัญ มุ่งดำเนินการไปที่การจัดการทรัพยากรป่าไม้เป็นหลัก โดยใช้วิธีการเน้นการพัฒนารายได้จากกิจกรรมทางเกษตรกรรมสมัยใหม่ ที่มีการใช้ที่ดินอย่างเข้มข้นและการใช้น้ำอย่างมากมาย รวมทั้งการดำเนินการอพยพย้าย

ถิ่นฐานของชาวบ้านออกจากพื้นที่ต้นน้ำโดยผ่านกระบวนการทางนโยบายของรัฐ เช่น แผนแม่บทพัฒนามบที่สูง การกำหนดชั้นคุณภาพน้ำ เป็นต้น พบว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา นอกจากไม่สามารถรักษาพื้นที่ป่าและสร้างความมั่นคงในทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนแล้ว ในทางตรงกันข้ามยังเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงในการใช้น้ำระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชนท้องถิ่น และรัฐกับกลุ่มคนชายขอบ ปัจจุบันปัญหาความขัดแย้งในการจัดการน้ำได้ขยายความรุนแรงเป็นความขัดแย้งระหว่างประชาชน ที่ใช้ทรัพยากรกลุ่มน้ำเดียวกัน เป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำภายในชุมชนท้องถิ่นเดียวกัน และระหว่างกลุ่มคนพื้นราบกับกลุ่มคนที่บนที่สูง ที่ใช้น้ำเพื่อการเกษตรในกลุ่มน้ำเดียวกัน ทำให้เกิดการแบ่งแยกพื้นที่ป่าออกเป็นพื้นที่ “ต้นน้ำ” กับ พื้นที่ “ปลายน้ำ” อย่างชัดเจนและเกิดแนวคิดในการจัดการพื้นที่ป่าต้นน้ำโดยเฉพาะ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิในการดำรงชีพของคนที่อาศัยในพื้นที่ป่าต้นน้ำจึงเป็นเหตุทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนที่อยู่ “ต้นน้ำ” กับ “ปลายน้ำ” อย่างต่อเนื่องในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ตัวอย่างกรณี ความขัดแย้งของชาวบ้านในเขตพื้นที่ราบกับชาวม้งที่ทำไร่กะหล่ำปลีบนที่สูง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ ที่สถานการณ์ความขัดแย้งที่มักมีการแก้ไขปัญหาด้วยการใช้กำลังและความรุนแรง โดยชาวบ้านมองว่าชาวม้งเป็นกลุ่มที่ใช้น้ำมากและทำลายต้นน้ำ ต้องการให้รัฐบาลย้ายชาวม้งออกจากพื้นที่ ปัจจุบันปัญหาความขัดแย้งยังไม่ได้รับการแก้ไขที่ชัดเจน และเป็นรูปธรรม หรือในกลุ่มน้ำยวน อ.เชียงคำ จ. พะเยา ชาวบ้านพื้นราบที่อยู่บริเวณปลายน้ำ ร้องเรียนว่าชาวเขาเผ่าเย้าบุกรุกป่าต้นน้ำ และชาวบ้านในบริเวณกลางน้ำใช้น้ำปลูกหอมหัวแดงทำให้ขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค

ปัญหาความขัดแย้งในเขตกลุ่มน้ำเดียวกันนับวันจะมีมากขึ้น และมีแนวโน้มของการแย่งชิงน้ำ ที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ “ลุ่มน้ำแม่ตาช้าง” เป็นพื้นที่หนึ่ง ที่เกิดกรณีความขัดแย้งการแย่งชิงน้ำที่รุนแรง โดยสายน้ำแม่ตาช้างเป็นลุ่มน้ำขนาดเล็กต้นกำเนิดอยู่ที่เทือกเขาสุเทพ-ปุย ต.สุเทพ และอุทยานแห่งชาติ ออบขาน ต.โป่งแยง อ.แม่ริม ไหลสู่ อ.หางดง เป็นต้นน้ำสาขาหนึ่งของแม่น้ำปิง ในอดีตมีกลุ่มคนที่สามารถใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำแม่ตาช้างทั้งหมดเป็นจำนวน 3 อำเภอ 12 ตำบล 94 หมู่บ้าน ในอดีตเป็นแหล่งน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ ผู้ใช้น้ำที่อาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำมีน้ำเพียงพอต่อการบริโภคและทำการเกษตรกรรม แต่เดิมพื้นที่ “ต้นน้ำ” แห่งนี้แทบไม่มีคนอาศัยอยู่เลย ปี 2497 มีเพียงชาวเขาเผ่าม้งที่เข้าไปอยู่ไม่กี่ครัวเรือน การดำรงชีวิตของคนไม่กี่ครัวเรือนกับต้นน้ำที่อุดมสมบูรณ์ จึงไม่เคยมีปัญหากับใคร จนกระทั่งในปี 2509 โครงการหลวงได้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการปลูกลิ้นจี่แทนการปลูกพืชไร่ ผู้คนเริ่มอพยพย้ายถิ่นกันมาตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนที่ใหญ่ขึ้น ต่อมาในปี 2515 ชาวบ้านจึงหันมาปลูกลิ้นจี่อย่างจริงจัง และเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มขึ้น ระบบการเกษตรแบบยังชีพแต่เดิมเริ่มเปลี่ยนแปลงการปลูกพืชเพื่อ

การค้าขายตัวจากคันท่อ ซึ่งใช้น้ำน้อยเปลี่ยนมาเป็นลื่นจี้ที่ให้มูลค่ามากกว่าขณะเดียวกันใช้น้ำมากกว่า เริ่มขยายพื้นที่ทำกินและปริมาณน้ำที่ใช้เพิ่มมากขึ้น

พื้นที่ “กลางน้ำ” ลักษณะทางกายภาพเป็นที่ลาดชัน มีป่าไม้มากและเป็นภูเขาสูงเป็นส่วนใหญ่ พื้นที่ราบมีน้อย ชาวบ้านจะตั้งที่อยู่อาศัยบริเวณที่ลาดภูเขาและที่ราบบางส่วน บริบทของชุมชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงตั้ง มีโครงการก่อสร้างถนนลาดยางที่ทาง ร.พ.ช. สร้างเป็นวงแหวนรอบคอยสุเทพจากอำเภอหางดงไปอำเภอสะเมิง และจากอำเภอแมริมไปจดอำเภอสะเมิง ในปี 2526 ทำให้การคมนาคมในบริเวณพื้นที่กลางน้ำสะดวกรวดเร็วขึ้น ชาวบ้านในพื้นที่เริ่มขยายที่ทำกินเพิ่มขึ้น เริ่มมีการอพยพโยกย้ายเข้ามาของคนต่างถิ่น เริ่มมีการตั้งสถานประกอบการแห่งแรกในพื้นที่กลางน้ำก็คือ กฤษดาออยริสอร์ท ในปี 2528 จนกระทั่งช่วงปี 2531 – 2534 (สมัยรัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณเป็นนายกรัฐมนตรี) เศรษฐกิจรุ่งเรืองราคาที่ดินดิบตัวสูงอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ส่งผลให้ชาวบ้านพากันขายที่ดินทำกินให้แก่กองทุนที่เข้ามากว้างซื้อเป็นจำนวนมาก ที่ดินทำการเกษตรเปลี่ยนมือไปสู่กองทุนเพื่อเก็งกำไร นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาเริ่มทยอยสร้างริสอร์ท โรงแรม บ้านจัดสรร โรงเรียนนานาชาติ บ้านพักตากอากาศ รวมทั้งสวนเกษตรขนาดใหญ่ เต็มพื้นที่กลางน้ำ กลุ่มคนเหล่านี้ ได้นำวิถีชีวิตใหม่ๆ เข้ามาในพื้นที่กลางน้ำ ความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว และไม่เป็นระบบในพื้นที่จบลงอย่างรวดเร็ว 5 – 6 ปีถัดมาในช่วงปี 2540 เกิดการเปลี่ยนแปลงภาวะการเงินในประเทศ เศรษฐกิจหยุดชะงัก บ้านจัดสรร กลายเป็นบ้านร้าง ที่ดินในการเก็งกำไร กลายมาเป็นที่ดิน NPL ดินในธนาคารจนถึงขั้นวิกฤตในปี 2541 – 2543 เจ้าของที่ดินเดิมหลายรายต้องกลับไปเช่าที่ที่เดิมของตนเอง อาชีพรับจ้างในสถานประกอบการต่างๆ ถูกคัดออกเป็นจำนวนมาก ทำให้คนในชุมชนต้องไปรับจ้างในตัวเมือง

ส่วนพื้นที่ “ปลายน้ำ” เป็นคนพื้นราบอาศัยอยู่ทั้งหมด ลักษณะพื้นที่ทางกายภาพโดยทั่วไปเป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงเหมาะสำหรับทำการเกษตร ในบางพื้นที่ยังเป็นที่ลาดเล็กน้อยใน บริบทของชุมชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงก็เหมือนกลางน้ำ ความสำคัญของลุ่มน้ำแม่ตาช้างเริ่มลดน้อยลงเมื่อกรมชลประทานได้เริ่มสร้างคลองชลประทานแม่แดง-หางดง ตั้งแต่ปี 2509 ตัดลอดผ่านสายน้ำแม่ตาช้างของชุมชนปลายน้ำ บริเวณ ต.หนองควาย ต.น้ำแพร่ และ ต.บ้านแหวน ทำให้ชาวบ้านในตำบลเหล่านี้บางส่วนรวมจนไปถึง ตำบลที่เหลือของอำเภอหางดง ที่ใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำแม่ตาช้าง สามารถใช้น้ำจากชลประทานแม่แดงได้ ทำให้ชาวบ้านที่เคยใช้น้ำจากลุ่มน้ำแม่ตาช้างมีทางเลือกในการใช้น้ำได้อีกทางหนึ่ง และชาวบ้านบางส่วนของ ตำบลหนองควาย ตำบลน้ำแพร่ และตำบลบ้านแหวน เท่านั้นที่สามารถใช้น้ำจากลุ่มน้ำแม่ตาช้างเพียงอย่างเดียวเท่านั้น จนกระทั่งปี 2528 เกิดการขาดแคลนน้ำเริ่มมีปัญหาน้ำในลำเหมืองไม่เพียงพอต่อการเกษตรในช่วงฤดูแล้งที่มีการปลูกถั่วลิสง และถั่วเหลือง เพราะถั่วเหลือง และถั่วลิสงเป็นพืชที่ต้องการน้ำมาก ส่งผลให้

ชาวบ้านบางส่วนเริ่มลดที่ทำการเกษตรลง เพื่อให้พอเหมาะกับปริมาณน้ำในลำเหมือง ทำให้ชาวบ้านบางส่วนเริ่มขายที่ดินทำกินให้แก่ขายทุนและชาวบ้านด้วยกันเอง บางส่วนก็เริ่มไปประกอบอาชีพรับจ้าง จนกระทั่งปี 2533 – 2534 เกิดวิกฤตการขาดแคลนน้ำอย่างหนัก ในฤดูแล้งน้ำในลำเหมืองแทบจะไม่มีชาวบ้านจึงจำกัดพื้นที่ทำกินมากกว่าเดิม ประกอบกับช่วงที่เศรษฐกิจรุ่งเรืองสุดขีด ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ขายที่ดินทำกินให้แก่ขายทุน บางหมู่บ้านเกือบ 90% ของพื้นที่ทำการเกษตรต้องขายให้แก่ขายทุน บางส่วนขายที่ดินจนไม่มีที่ทำกิน จำเป็นต้องเช่าที่ดินที่เคยเป็นของตนเองกับขายทุน โดยเสียดค่าเช่าเป็นเงินหรือผลผลิตทางการเกษตร บ้างก็ไปเช่าที่ทำกินนอกชุมชนตนเอง ทำให้พื้นที่ทำการเกษตรของปลายน้ำ กลายเป็นบ้านจัดสรร และโรงงานอุตสาหกรรม เป็นพื้นที่เก็งกำไรเพื่อการขาย บางที่เป็นที่ดินติด NPL ในธนาคารทำให้ปล่อยทิ้งร้าง โดยไม่มีการใช้ประโยชน์

สถานการณ์ความขัดแย้งในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ระยะเวลาปัญหาความขัดแย้งในการใช้น้ำเป็นความขัดแย้งระหว่างคนพื้นที่สูงที่เป็นชาวเขาเผ่าม้งที่อยู่บริเวณต้นน้ำ กับคนพื้นราบบริเวณกลางน้ำ ซึ่งเป็น “คนเมือง” วิธีการแก้ไขปัญหามักใช้ความรุนแรง โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2535 ชาวบ้านในเขตตำบลบ้านปาง อำเภอลำปาง ได้ขึ้นไปตัดต้นลิ้นจี่ และทำลายท่อส่งน้ำของชาวบ้านดอยปุย ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ ซึ่งชาวบ้านที่อยู่พื้นราบกล่าวหาว่าชาวเขาเผ่าม้งที่ปลูกต้นลิ้นจี่เป็นสาเหตุที่ทำให้น้ำขาดแคลน เหตุการณ์ในวันนั้นส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคนพื้นราบและคนบนพื้นที่สูงตลอดมา จนกระทั่งทางส่วนราชการที่มาจากจังหวัดและอำเภอมารเป็นตัวกลางแก้ไขปัญหา เกิดการประชุมกันหลายฝ่าย ทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย องค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ และผู้ใช้น้ำทั้งสามส่วนในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ มีการประชุมปรึกษาหารือถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เกิดการรวมตัวของเครือข่ายชุมชนผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ในนาม “คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง”

สถานการณ์ความขัดแย้งในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ได้เกิดขึ้นเป็นจุดๆ ความขัดแย้งไม่ใช่จะเกิดแต่กลุ่มคนพื้นราบและคนบนพื้นที่สูงเท่านั้นแม้แต่คนพื้นราบกับคนพื้นราบก็มีเหตุการณ์ที่รุนแรง ชาวบ้านหมู่ 1 ใน ต. บ้านปาง ยกพวกไปรื้อทำลายฝายของ หมู่ 2 และหมู่ 4 ซึ่งอยู่ตำบลเดียวกัน เพราะต่างฝ่ายต่างต้องการน้ำ แต่ไม่มีระบบการแบ่งปันน้ำอย่างยุติธรรม ปัญหาจึงเกิดขึ้นทุกปี และชาวบ้านกับสถานประกอบการ ใน ปี 2538 ที่ชาวบ้านกลางน้ำ ต.บ้านปาง รวมตัวกันทุบฝายที่กั้นลำน้ำในฤดูขาดคอยทำให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงกับกลุ่มรีสอร์ท กลุ่มผู้ใช้น้ำแม่ตาช้าง ยังคงมีความขัดแย้งได้เกิดขึ้นเป็นจุดๆ การรวมตัวของผู้ใช้น้ำในเป็นองค์กร เป็นสถาบันทางสังคม ในรูปแบบของ คณะกรรมการ มีบทบาท เป็นตัวกลางและตัวประสานงานในการแก้ไขปัญหา ความ

ขัดแย้งที่มีในอดีต ที่มักจะแก้ไขโดยวิธีรุนแรง ปัจจุบันหันมาใช้วิธีการแบบสันติวิธี เป็นหลักการเจรจาต่อรอง และเป็นตัวประสานให้หน่วยงานทางราชการที่รับผิดชอบมาแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

ปรากฏการณ์ความขัดแย้งในการใช้น้ำจากลุ่มน้ำแม่ตาซ่างที่เกิดขึ้น มีด้วยกัน 3 ลักษณะคือ ระหว่างคนบนที่สูงที่อยู่ต้นน้ำกับคนพื้นราบที่กลางน้ำและปลายน้ำ คนพื้นราบด้วยตนเองกลางน้ำกับปลายน้ำ และคนพื้นราบทั้งกลางน้ำและปลายน้ำกับสถานประกอบการ ดังนั้นผู้ศึกษาได้ตั้งคำถามหลักในการศึกษาคือ 1) การเปลี่ยนแปลงการถือครองที่ดินและระบบการผลิตมีความสัมพันธ์กับความขัดแย้งในการใช้น้ำ ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตาซ่างได้อย่างไร 2) การจัดการความขัดแย้งในการใช้น้ำ โดยสถาบันหรือองค์กรชุมชนได้หรือไม่ อย่างไร 3) ชุมชนมีกระบวนการปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไร

1.2. วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการความขัดแย้งการใช้น้ำของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตาซ่าง
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค การจัดการทรัพยากรเชิงสถาบันในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตาซ่าง
3. เพื่อศึกษาการปรับตัวของชุมชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตาซ่างที่มีต่อสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

1.3. ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษา คือ ลุ่มน้ำแม่ตาซ่าง ต้นกำเนิดอยู่ที่เทือกเขาสุเทพ-ปุยและอุทยานแห่งชาติ ออบขาน ต.สุเทพ และ ต.โป่งแยง อ.แม่ริม ไหลสู่ อ.หางดง มีกลุ่มคนที่ใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำแม่ตาซ่างจำนวน 3 อำเภอ 8 ตำบล 36 หมู่บ้าน โดยพื้นที่ในการเก็บข้อมูล ผู้ศึกษาได้เลือก 3 หมู่บ้านในการศึกษาคือ พื้นที่ต้นน้ำ บ้านดอยปุย ตั้งอยู่ที่หมู่ 11 ต. สุเทพ อ. เมือง จ. เชียงใหม่ อาศัยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ประชากรประมาณ 1,391 คน 234 ครัวเรือน พื้นที่กลางน้ำ บ้านแม่สะเหนือ ตั้งอยู่ที่หมู่ 5 ต. บ้านปาง อ. หางดง จ. เชียงใหม่ ประชากรประมาณ 336 คน 127 ครัวเรือน และพื้นที่ปลายน้ำ บ้านไร่ ตั้งอยู่ที่หมู่ 1 ต. บ้านแหวน อ. หางดง จ. เชียงใหม่ ประชากรประมาณ 650 คน 204 ครัวเรือน

1.5. ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เข้าใจถึงประวัติศาสตร์จัดการความขัดแย้งการใช้น้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตาช้าง
2. ทราบถึงปัญหาและอุปสรรค การจัดการเชิงสถาบันในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตาช้าง
3. ทราบถึงกระบวนการปรับตัวเพื่อจัดการความขัดแย้งของแต่ละกลุ่มคนที่ใช้น้ำ ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

1.6. นิยามศัพท์

พื้นที่ลุ่มน้ำ หมายถึง ลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ต้นกำเนิดอยู่ที่เทือกเขาสุเทพ-ปุยและอุทยานแห่งชาติ ออบขาน ต.สุเทพ และ ต.โป่งแยง อ.แม่ริม ีไหลสู่ อ.หางดง

กลุ่มผู้ใช้น้ำ หมายถึง ชุมชนที่ใช้น้ำจากลุ่มน้ำแม่ตาช้างบริเวณต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และสถานประกอบการ

กลุ่มต้นน้ำ หมายถึง ชุมชนที่ใช้น้ำบริเวณส่วนต้นน้ำลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

กลุ่มกลางน้ำ หมายถึง ชุมชนที่ใช้น้ำลุ่มน้ำบริเวณส่วนกลางน้ำแม่ตาช้าง

กลุ่มปลายน้ำ หมายถึง ชุมชนที่ใช้น้ำบริเวณส่วนปลายน้ำลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

สถานประกอบการ หมายถึง โรงแรม รีสอร์ท บ้านจัดสรร บ้านพักตากอากาศ และสวนเกษตรต่างๆ ที่ใช้น้ำจากลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

ความขัดแย้ง หมายถึง ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการใช้น้ำจากลุ่มน้ำแม่ตาช้างระหว่างคนบนที่สูงที่อยู่ต้นน้ำกับคนพื้นราบที่กลางน้ำและปลายน้ำ คนพื้นราบด้วยกันเองกลางน้ำกับปลายน้ำ และคนพื้นราบทั้งกลางน้ำและปลายน้ำกับสถานประกอบการ

การจัดการ หมายถึง การแก้ไขปัญหาขาดแคลนน้ำที่ไม่พอใช้ในการทำการเกษตรและการอุปโภค บริโภค

การปรับตัว หมายถึง การที่ชุมชนปรับตัวในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำและความขัดแย้งในการใช้น้ำจากลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

การจัดการเชิงสถาบัน หมายถึง การจัดการปัญหาความขัดแย้งของเครือข่ายชุมชนที่รวมกัน ในนาม “คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง”

ปัญหาและอุปสรรค หมายถึง ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานของคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

1.7. กรอบความคิด

แนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ จะให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงการถือครองที่ดินที่นำไปสู่ความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรน้ำ และการจัดการเชิงสถาบันขององค์กรชุมชนรวมทั้งกระบวนการปรับตัวเพื่อจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ในการตอบปัญหาในการวิจัยผู้ศึกษาได้ใช้กรอบคิด(Conceptual Framework) ในการวิจัยดังนี้

